

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Історичний факультет

Кафедра історії стародавнього світу та середніх віків

Дипломна робота

бакалавра

на тему: «**Веди та ведична література як джерело з історії Індії початку II – першої половини I тисячоліття до н.е.**»

«**The Vedas and Vedic literature as a source on history of India the beginning of II – first half of I Millennium bc**»

Виконав: студентки заочної форми навчання
напряму підготовки 6.020302 Історія
Зарубинська Ірина Юрїївна

Керівник к.і.н., доц. Луговий О. М. _____

Рецензент к.і.н., доц. Ковальська М.С. _____

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ __ від _____ 2016 р.

Захищено на засіданні ЕК № 2

протокол № __ від _____ 2016 р.

Оцінка _____/_____/_____

(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Завідувач кафедри

Голова ЕК

_____
(підпис)

_____
(прізвище, ініціали)

_____
(підпис)

_____
(прізвище, ініціали)

Одеса – 2016

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Загальна характеристика джерел ведичного періоду.....	13
Розділ 2. Веди і ведична література про соціально-економічний розвиток давньоіндійського суспільства в ведичний період.....	24
Розділ 3. Веди і ведична література про варновий устрій у Стародавній Індії в ведичний період.....	34
Розділ 4. Літературні пам'ятники Стародавньої Індії про політичний розвиток давньоіндійського суспільства у ведичний період.....	44
Висновки.....	64
Список джерел та літератури.....	68

ВСТУП

Індія – це велика країна, розташована у Південній Азії. З давніх-давен Індія привертала увагу вчених-дослідників і просто мандрівників. «Країною чудес» називав її давньогрецький історик Геродот. Індія – це країна з динамічним розвитком економіки, науки та культури. І не дивно що з кожним роком інтерес вчених різних галузей науки тільки зростає. Як у самій Індії, так і за її межами прагнення дослідників дізнатись про минуле цієї країни лише посилюється. Адже історія і культура Індії налічує не одну тисячу років. Історія Індії – це частина всесвітнього історичного процесу, а вклад народів Індії у скарбницю всесвітньої культури просто безцінний.

Пам'ятники давньоіндійської літератури представляють собою великий інтерес для дослідників. Веди і ведична література, міфи і легенди – усе це спадок давно минулих віків, але вони є важливими джерелами для вивчення історії, філософії, релігії і культури Стародавньої Індії, а для другої половини першого тисячоліття до н. е. – це ще й єдині письмові джерела по вивченню історії давньоіндійського суспільства ведичної доби. Про значення самих Вед і ведичної літератури, як важливої і невід'ємної складової світової культури і історії, висловлювали свою точку зору люди, які самі є представниками світової науки і культури – це Альберт Ейнштейн, Артур Шопенгауер, Лев Толстой, Роберт Оппенгеймер та багато інших. [16]

Таким чином питання пов'язані з вивченням самих Вед і ведичної літератури не втратили своєї актуальності і у сучасну епоху.

Мета даної роботи полягає у тому, щоб проаналізувати роль і значення Вед і ведичної літератури як основного джерела з історії ведичного періоду. Показати, що з допомогою Вед і ведичної літератури можна дізнатись: про економічну історію народів Стародавньої Індії; про ті соціальні і політичні процеси що проходили у давньоіндійському суспільстві.

В даній роботі поставлені наступні задачі: 1) дати загальну характеристику джерелам ведичного періоду; 2) показати, що Веди і ведична

література є основними письмовими джерелами ведичної епохи; 3) Побачити як ведична література є основним письмовим історичним джерелом по вивченню соціально-економічного розвитку давньоіндійського суспільства; 4) показати, що Веди і ведична література є основними джерелами по вивченню політичних процесів, які відбувалися у ведичний період в Стародавній Індії; 5) розказати про Веди і ведичну літературу які є основними джерелами по вивченню варнового устрою; Об'єктом даної роботи є ведичний період в історії Стародавньої Індії.

Об'єктом даної роботи є ведичний період в історії Стародавньої Індії.

Предмет дослідження це Веди і ведична література як джерело з вивчення соціальних, економічних, політичних і релігійних питань.

При вивченні історії ведичного періоду дослідники стикаються з цілим рядом серйозних проблем. В першу чергу - це у край обмежена джерельна база. Дані археології цього періоду дуже мізерні. Хоча матеріальних джерел вистачає по кількості, реально, вони не дають необхідної інформації. Письмових джерел теж небагато. В основному - це чотири Веди, ведична література і давньоіндійський епос. Враховуючи ту обставину, що і письмових джерел не так вже і багато, то Веди і ведична література залишаються, на сьогодні, головним історичним джерелом з історії ведичного періоду Стародавньої Індії. [15, с. 48]

При вивченні ведичного періоду дослідники звертають увагу на те, що дуже важко встановити датування тих або інших письмових пам'ятників і історичних подій. Тому в цій роботі усі датування і хронологія будуть дані по книзі Бонгард-Левін Г. М., Ільїн Г. Ф. «Індія в давнину». М. 1985. Точка зору, висловлена в цій книзі, розділяється автором цієї роботи.

Хронологічні рамки ведичного періоду – це початок II тис. - друга половина I тис. до н. е. [15, с. 117] Іншими словами - хронологічні рамки ведичного періоду можна визначити як XII - V ст. до н. е. Хоча з цього питання в літературі існують і інші точки зору.

Періодизація ведичного періоду - це одне з найскладніших питань. У літературі з історії ведичного періоду вона практично відсутня. Це відбувається тому, що джерельна база не дозволяє точно визначити датування ведичної епохи.

У цій роботі пропонується розділити ведичний період на «ранньоведичний» і «пізньоведичний». «Ранньоведичний» період - це XII - IX ст. до н. е. В цей час, як вважають, деякі дослідники, сталося оформлення Вед. «Пізньоведичний» період - це період брахман і упанішад. [15. с, 151] Але не вказується точне датування. Можна датувати цей період приблизно, як IX - V ст. до н. е. Таке датування носить відносний характер тому, що, по-перше, точну дату появи творів ведичної літератури визначити неможливо, а по-друге, остаточне оформлення Вед і ведичної літератури сталося значно пізніше - у брахмансько-буддійський період. Література брахман і особливо упанішади підводили теоретичну базу під ведичну релігію і дали потужний поштовх розвитку давньоіндійської філософії. Тому при визначенні назви цього періоду в цій роботі віддається перевага літературі брахман і упанішадам.

Неможливо скласти періодизацію і хронологію ведичного періоду використовуючи політичну історію давніх арійських племен. По-перше, події, які були викладені у Ведах і в епосі, у тому числі і в «Махабхараті», часто неможливо підтвердити іншими джерелами (наприклад, даними археології); по-друге, датування тих, або інших подій у різних фахівців має велику розбіжність, іноді ця різниця складає декілька століть, тобто, датування носить відносний і умовний характер. По-третє, відсутні професійні історичні твори. Історичний матеріал, який подається у Ведах і епосі переплітається з міфами і легендами. І в цьому питанні думки фахівців-індологів практично співпадають.

Ареал поширення ведичної культури - це Північна Індія. Але «Рігведа», на думку багатьох фахівців, почала оформлятися ще до приходу індоаріїв в Індію і остаточно вона оформилася на індійській території. Інші Веди і інші

твори ведичної літератури оформилися вже в Найдавнішій Індії. Це підтверджується і даними археології.

Історіографія. В цілому, ведичний період ще недостатньо добре вивчений. Це пов'язано, передусім, із станом джерел. І головне - це відсутність історичних хронік і творів. Як пише у своїй книзі «Традиційна Індія» О. Л. Чхаваррія-Агуляр: «...більш неісторичний народ важко знайти». [19] У Стародавній Індії не було свого Геродота, як наприклад, в Стародавній Греції. На думку багатьох індологів -- річ не в тому, що древні індійці не в змозі були писати історичні хроніки, а в тому, що Веди і ведична література мали величезний авторитет і для давніх індійців цього було цілком достатньо. Інша причина, на думку багатьох дослідників, полягала в тому, що контакти між Стародавньою Індією і Античним світом були не такі інтенсивні, як у країн Близького Сходу. Останні перебували під дуже сильним впливом спочатку Стародавньої Греції, а потім – Стародавнього Риму.

Початок європейської санскритології. (Назви основних етапів історіографії історії Стародавньої Індії узяті автором цієї роботи з видання «Історіографія історії Стародавнього Сходу» під ред. В. І. Кузіщина. [24, с. 78-161] Інтерес до Вед і ведичної літератури серед дослідників виник досить давно. Індія цікавила учених Античного світу. У епоху середніх віків інтерес до Індії зріс ще більше. Вже в XI ст. учений з Хорезма Абу Рейхан Мухаммед Біруні у своєму творі «Індія» зробив спробу проаналізувати Веди і інші твори індійських філософів і мудреців. [11, с. 12] Переклад книги зробили А. Халілов і Ю. Завадський, коментарі підготував В. Ерман. Але, у Біруні не знайшлося послідовників.

У новий час інтерес до індійської історії зріс ще більше. Стали з'являтися переклади творів індійських мудреців європейськими мовами. З'явилися так само переклади Вед і творів ведичної літератури російською мовою.

Особливо великий інтерес до індійської історії і культури спостерігається в Англії в період, коли Індія була англійською колонією. У 1785 р. в Калькутті було створено Азіатське суспільство, головною метою якого було вивчення творів індійської літератури і переклади цих творів з санскриту на англійську мову. Це був гурток з освічених англійців, його засновником став У. Джонс, який за освітою був філолог і правознавець. Діяльність Азіатського суспільства започаткувала зародження і розвиток європейської індології.

Особливістю цього періоду історіографії є те, що основна увага приділялася вивченню багатой спадщини індійської культури. «В цілому можна сказати, що основним об'єктом дослідження до сьогодні була не історія як така, а культура Індії. Але і остання, в силу особливості джерел, вивчалася без чіткої хронології і часто неісторично». [24, с. 79]

Результатом цього періоду є те, що інтерес до історії і культури Індії постійно зростає. У цей період з'являється багато перекладів пам'ятників індійської літератури європейськими мовами. Проводиться велика робота по пошуку і дешифруванню давньоіндійських письмових пам'ятників. У провідних європейських університетах створюються кафедри з метою вивчення культури і історії Індії.

Класична індологія. У кінці XIX ст. - початку XX ст. індологія стає самостійною дисципліною, вірніше цілим комплексом дисциплін. [24, с. 97] У цей період триває вивчення Вед і інших пам'ятників давньоіндійської писемності, але підхід до вивчення джерел поступово міняється. Наприклад, А. Людвіг (1832-1912) виконав велику роботу і видав шести томний переклад «Рігведи» з коментарями в яких він звернув увагу на соціальну діяльність давніх індійців, тобто, вже з'явилися спроби зв'язати письмові пам'ятники з історичними процесами, які відбувалися у Стародавній Індії.

У цей період починається вивчення історії Стародавньої Індії в професійному сенсі. З'являються перші дані археологічних досліджень.

Індія, в цей період, вже розглядається як частина історії Азії. І, звісно, це був величезний крок вперед на шляху формування історії Стародавньої Індії, як самостійної дисципліни.

Сучасна індологія. Сучасна індологія почала оформлятися в другій чверті ХХ ст. В 1935 р. в Делі був заснований Інститут світової культури. Основна діяльність цього науково-дослідницького центру полягала у вивченні колекції давніх письмових пам'яток, що належали Ратху Вірі.

У цей період проводиться багато археологічних розкопок, поступово розширюється джерельна база. Особливо, посилюється інтерес до історії Індії після надбання цією країною незалежності в 1947 р. Причому не лише у самих індійців виникає інтерес до свого минулого, але і за межами самої Індії посилюється інтерес до її минулого.

Результат розвитку індології - це виділення історії Стародавньої Індії в самостійну дисципліну. Основна увага, як і раніше, приділяється вивченню письмових джерел. Але в цей період переважає комплексний підхід, тобто, дані письмових джерел співвідносять з даними суміжних наук – археологією і лінгвістикою.

Найбільш авторитетні перекладачі Вед - це Т. Я. Елізарінова і С. А. Матвеев. Останнім часом інтерес до Вед значно зріс в Російській Федерації і у зв'язку з цим стали з'являтися нові переклади ведичної літератури російською мовою.[2]

Інші твори ведичної літератури перекладені російською мовою не повністю, а частково. Наприклад, з літератури брахман повністю російською мовою перекладена десята книга «Шатапатха-брахмана», переклад російською мовою зробив В. Н. Романов. [10] Упанішади ще не усі перекладені російською мовою, але в цей період часу є переклади усіх Упанішад англійською мовою. З російських перекладів найбільш відомими вважаються переклади А. Я. Сиркіна. [9] У цій роботі використовується книга Давньоіндійська філософія. Початковий період. Сост. В. В. Бродів. М., 1963. У цьому виданні опублікована велика кількість уривків з араньяк,

брахман і упанішад. Джерела з цього видання використовуються в цій роботі. В. В. Бродів підготував коментарі і вступну статтю. [17, с. 5-26]

З творів давньоіндійського епосу на російську мову були переведені «Махабхарата» і «Рамаєна». Так само, як і веди, вони є письмовим джерелом з історії ведичного періоду. Нині ці твори перекладені повністю російською мовою.

«Махабхарата» – це великий за об'ємом твір давньоіндійського епосу, він складається з вісімнадцяти книг. Існує повний академічний переклад, над яким працював колектив перекладачів, - це В. І. Кальянов, Я. В. Васильків, С. Л. Невелева, В. Г. Ерман, Б. Л. Смирнов. У цій роботі була поставлена мета - передати з максимальною точністю текст цього літературного пам'ятника. [5]

«Рамаєна» – цей твір значно менший за об'ємом, ніж «Махабхарата». Відомі декілька перекладів російською мовою цього літературного пам'ятника Стародавньої Індії. Але найбільшою популярністю користується видання в серії «Бібліотека всесвітньої літератури», переклад російською мовою зробили - С. Липкін, О. Волкова, С. Захар'їн. [6] Це один з кращих літературних перекладів. Академічний переклад «Рамаєни» російською мовою зробив П. А. Гренцер. [7]

Великий інтерес як джерела представляють пурани. У них міститься багато цінних відомостей по історії, релігії і культурі Стародавньої Індії. У цій роботі використовується «Вішну-пурана» — переклад Т. К. Посовой. [3]

У цій роботі використовуються письмові пам'ятники, які не входять в «ведичний канон» — це «Закони Ману» і «Артха-шастра». Ці твори були складені в наступний історичний період, але вони допомагають краще зрозуміти ті історичні процеси, які відбувалися у ведичну епоху. «Закони Ману» російською мовою переклав С. Д. Ельманович, [4] а

«Артха-шастру» — В. И. Кальянов. [1]

У цій роботі використовувалися роботи радянського періоду і праці сучасних російських істориків. Історики радянського періоду виконали велику роботу по вивченню історії ведичного періоду. Але проблема

історичної науки полягає в тому, що радянські учені у своїй роботі вимушені були керуватися тільки марксистською теорією історичного процесу. І все-таки не дивлячись на ідеологічні обмеження радянські роботи з історії Стародавньої Індії, представляють величезний інтерес.

З числа загальних робіт по цій темі можна виділити Історію Сходу в 6-ти томах під редакцією Л. Б. Алаєва. Це видання охоплює історію країн Сходу з прадавніх часів і до початку XXI ст. Перший том цього видання присвячений історії країн Сходу в давнину (відповідальний редактор В. А. Якобсон, а матеріали по історії Стародавньої Індії готував А. А. Вігасін). У ньому аналізуються причини виникнення перших цивілізацій, шляхи їх розвитку і їх взаємовідношення з іншими народами, які знаходилися на периферії. [25, с. 14]

З книг з історії Стародавньої Індії можна виділити роботу двох авторів - це Г. М. Бонгард-Левін і Г. Ф. Ільїн «Індія у давнину». У цій роботі охоплюється період часу з найдавніших часів і до середніх віків. У цій роботі автори задіяли велику кількість джерел, як дані археології, так і письмові. У цій книзі розглядається політична історія Стародавньої Індії, приділяється увага соціально-економічним стосункам, а також розглядаються питання, пов'язані з історією культури, філософії і релігії. [15, с. 4] Так само, в цьому виданні приділяється багато уваги проблемам історіографії історії Стародавньої Індії.

З числа робіт по історіографії можна відмітити роботу, підготовлену колективом авторів, - це Історіографія Стародавнього Сходу під ред. В. И. Кузіщина СПб.2002. У цій роботі поставлено завдання, охарактеризувати основні етапи історіографії історії Стародавнього Сходу. [24, с. 7] Матеріал у цій роботі подається по країнах. Це, у свою чергу, значно полегшує роботу з матеріалом. Питанням історіографії історії Стародавньої Індії присвячена третя глава цього видання, її готував А. А. Вігасін.

Великий вклад у вивчення історії ведичного періоду вносять індійські історики. В Індії дослідницька робота активізувалася в другій половині XX

ст. після надбання незалежності в 1947 р. Особливо інтенсивно проводяться археологічні розкопки. Археологічні дослідження в Індії проводять не лише самі індійці, але й археологи з країн Європи і Америки. Так само велика увага в самій Індії приділяється дослідженню давніх письмових джерел.

Представляє інтерес «Історія Індії» під ред. Н. К. Сінгхи А. Ч. Бонерджи М., 1954. Автори - викладачі калькутського університету. У цій роботі подається матеріал по історії Індії з прадавніх часів до середини ХХ ст. В роботі задіяна велика кількість джерел. Викладаючи події ведичного періоду, автори використовують дані археології. Індійський історик Р. Ш. Шарма у своїй роботі «Давньоіндійське суспільство» М., 1987. Задіяв не лише письмові джерела, але і дані археологічних досліджень. Ця робота цікава тим, що в ній проводиться серйозний аналіз наявних джерел, у тому числі і Вед. Також в цій роботі величезна увага приділяється аналізу даних досліджень лінгвістики. До друку російською мовою це видання підготував Г. М. Бонгард-Левін. Післямову до цього видання підготував А. А. Вігасін. [38, с. 542-576]

У журналі «Вісник давньої історії» (ВДІ) друкуються статті з питань історії стародавнього світу радянських і російських учених і статті зарубіжних дослідників в російському перекладі, у тому числі і статті по історії Стародавньої Індії. Також в журналі друкуються уривки з письмових пам'яток старовини і коментарі до них. Журнал заснований в 1937р. і видається щоквартально.

Таким чином, періодизація історії Стародавньої Індії, яку запропонував А. А. Вігасін, можна віднести і до ведичного періоду. Цей історичний період ще недостатньо добре вивчений із-за недостатньої джерельної бази. Тому про історіографію цього періоду як самостійну дисципліну говорити поки що рано.

Перший розділ даної роботи присвячений характеристиці загальної характеристиці джерел ведичного періоду.

Другий розділ потрібен для розгляду соціально-економічного розвитку давньоіндійського суспільства у ведичній літературі.

Третій розділ присвячений аналізу ведичної літератури про варновий устрій у Стародавній Індії ведичної доби.

В четвертому розділі ми розглядаємо літературні пам'ятки Стародавньої Індії про політичний розвиток давньоіндійського суспільства.

Структура даної праці обумовлена самими цілями та задачами складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків та списку джерел та літератури що налічує 41 позицію з яких 10 джерел.

ВИСНОВКИ

Веди і ведична література - це письмові пам'ятники Стародавньої Індії, які є важливим історичним джерелом з історії ведичного періоду. Вони допомагають дослідникам проникнути в таємниці давно минулих віків, зрозуміти і осмислити історичні події і процеси, які відбувалися у ведичний період на території Стародавньої Індії.

Веди і ведична література - це твори релігійного і релігійно-філософського змісту. Це головне призначення цієї літератури. Але в той же час - ця література містить багатий матеріал з історії Стародавньої Індії.

Вивчаючи історію ведичного періоду, історики стикаються з серйозними проблемами. Головна проблема полягає в тому, що бракує джерел. Дані археології дуже мізерні. Як правило, археологи, які займаються цим періодом, обмежуються датуванням культурного шару.

Говорячи про недостатність джерельної бази, дослідники ведичного періоду мають на увазі той факт, що в Стародавній Індії були відсутні чисто історичні твори, такі як в Стародавній Греції і в Стародавньому Римі. Враховуючи ті обставини, що цих археологічних розкопок недостатньо і повну відсутність спеціалізованих творів з історії, хронік, дослідникам доводиться спиратися, у своїй роботі на ведичну літературу і твори давньоіндійського епосу.

Таким чином, Веди і ведична література є головними письмовими джерелами з історії ведичного періоду Стародавньої Індії. І тому ці літературні твори старовини викликають великий інтерес у дослідників.

Інформація у ведичних джерелах подається не системно і фрагментарно. Це, у свою чергу, ускладнює роботу дослідників. Вся інформація з економічної діяльності, соціальних стосунків, політичної історії міститься в гімнах, в молитвах до богів і в міфології. Інформація про ті процеси, які відбувалися в давньоіндійському суспільстві пропускається через призму релігійних уявлень ведичної епохи.

Веди і ведична література - це головне письмове джерело по вивченню економічного розвитку і соціальних процесів, які відбувалися в давньоіндійському суспільстві. Також ведична література є головним письмовим джерелом по вивченню і розвитку варнового устрою в Стародавній Індії.

Ведичне суспільство у своєму розвитку пройшло шлях від первісно-суспільного ладу до створення держав. Зміни, які відбувалися в громадському житті, потребували зміни ідеології.

Ведичний період можна умовно розділити на два періоди - це «ранньоведичний» — XII - IX ст. до н. е. і «пізньоведичний» — IX – V ст. до н. е. «ранньоведичний» період - це період розселення давніх аріїв на території Індії. Це період складання «Рігведи» і тому цей період ще називають «рігведійським». І «Рігведа» є головним письмовим джерелом з історії цього періоду.

Цей період характеризується тим, що давні індоарії стали поступово переходити до осілого способу життя на нових територіях, спостерігалось зростання економіки, зароджувався варновий лад, тобто йшов процес розкладання первісно-суспільних стосунків. «Пізньоведичний» період - це епоха складання інших трьох Вед і створення давньоіндійського епосу. У цей період зростає кількість письмових джерел, що полегшує роботу дослідників.

Цей період характеризується подальшим економічним зростанням, у зв'язку з тим, що індоарії навчилися обробляти залізо. Процес оформлення чотирьох варн проходить досить активно. В цілому, давньоіндійське суспільство переходить до класової структури, про це свідчить утворення ранніх держав.

Вивчаючи письмові джерела ведичного періоду, дослідники стикаються з ще однією серйозною проблемою - це датування самих джерел і тих історичних подій, які в них описуються. Питання, пов'язані з датуваннями ведичних джерел, досі викликають гострі дискусії серед фахівців-індологів. Іншими словами, з цих питань немає ще єдиної думки.

Твори ведичної літератури не дійшли до нас в первозданному вигляді, на думку більшості фахівців-індологів твори ведичної літератури піддавалися редагуванню в пізніший період. Про це свідчать дані лінгвістики.

Історичні події, які викладені у ведичній літературі, мають різне датування і часто в різних літературних пам'ятниках трактуються по-різному. Більш того, не завжди ті або інші історичні події, описані у Ведах або в епосі, підтверджуються даними археологічних досліджень. Та часто і історичні події викладаються упереміш з легендами і міфами.

Таким чином, хоч Веди і ведична література не дають повної картини історичного процесу, який відбувався в Стародавній Індії, але за допомогою цих літературних пам'ятників можна зрозуміти загальні тенденції історичних процесів, які там проходили.

Веди і ведична література мають велике значення для світової історичної науки і культури, оскільки ця література вплинула на розвиток не лише індійської історії, але і історії багатьох інших держав.

Таким чином, Веди і ведична література є важливим історичним письмовим джерелом з історії соціально-економічного розвитку і формування системи варн в давньоіндійському суспільстві. У ведичній літературі містяться цінні відомості, які допомагають дослідникам вивчати процес утворення класів в давньоіндійському суспільстві і утворення держав в Стародавній Індії.

Ведична література відображає історичний період, в якому давньоіндійське суспільство пройшло великий шлях у своєму розвитку від первісно-суспільного ладу до створення державності. Давні індійці, пройшовши шлях від варварства до цивілізації, вступили в нову суспільно-економічну формацію - рабовласницьку.

І це був крок вперед в історичному розвитку Стародавньої Індії. Звичайно, це не історичні твори, а релігійно-філософська література. Але в цих літературних пам'ятниках Стародавньої Індії міститься багатий матеріал

про матеріальну і духовну культуру давніх індійців. І в цьому сенсі ці історичні джерела просто безцінні.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

ДЖЕРЕЛА

Опубліковані джерела

1. Артхашастра [пер. В. И. Кальянова]. - М., 1959.
2. Атхарваведа [пер. Т. Я. Елизариновой]. - М., 1989.
3. Вишну-пурана [пер. Т. К. Посовой]. - СПб., 1995.
4. Законы Ману [пер. С. Д. Эльмановича]. - М., 1992.
5. Махабхарата [пер. В. И. Кальянова] //Книги 1 – 18. - М., 1950 – 2005.
6. Махабхарата. Рамаьяна / под ред. В. Сановича // Библиотека всемирной литературы. - М., 1974. - 607 с.
7. Рамаьяна [пер. П. А. Гренцера]. - М., 2006. - Кн. 1-2.
8. Ригведа [пер. Т. Я. Елизариновой]. - М., 1999.
9. Упанишады [пер. А. Я. Сыркина]. - М., 1992. Т.1-3.
10. Шатапатха-брахмана: книга X (тайная) [пер. В. Н. Романова].- М., 2010.

ЛІТЕРАТУРА

11. Бируни Абу Рейхан. Индия / Бируни Абу Рейхан. - М., 1995. - 729 с.
12. Бонгард-Левин Г.М., Грантовский Э.А. От Скифии до Индии. Древние арии: мифы и история /Г.М. Бонгард-Левин, Э.А.Грантовский. - М., 1983. - 206 с.
13. Бонгард-Левин Г.М. Древняя Индия. История и культура. / Г.М. Богдан-Левин. - СПб., 2001. - 288 с.
14. Бонгард-Левин Г.М. Древнеиндийская цивилизация / Г.М. Бонгард-Левин. - М., 1983. - 320 с.
15. Бонгард-Левин Г.М., Ильин Г.Ф. Индия в древности / Г.М. Бонгард-Левин, Г.Ф. Ильин. - М., 1985. - 780 с.
16. Бонгард-Левин Г.М. К проблеме генезиса древнеиндийской цивилизации / Г.М. Бонгард-Левин // ВДИ. - 1979. - №3. С. 3-27.

17. Бродов В.В. Древнеиндийская философия. Начальный период / В.В. Бродов. - М., 1963. - 272 с.
18. Бэшем А. Чудо, которым была Индия / А. Бэшем. - М., 1077. - 616 с.
19. Великие о Ведах [Электроний ресурс] / сост. С. Зюзько. – Режим доступа: www.vedantist.ru (22.05.2016)
20. Дандекар Р.Н. От Вед к индуизму. Эволюционирующая мифология. / Р.Н. Дандекар. - М., 2002. - 288 с.
21. Дюмезиль Ж. Верховные боги индоевропейцев / Ж. Дюмезиль. - М., 1986. - 234 с.
22. Ильин Г.Ф. Индийское сказание о героях древности «Махабхарата» / Г.Ф. Ильин. - М., 1957. - 141 с.
23. Индуизм / глав. ред. В.А. Тишков // Народы и религии мира. Энциклопедия. - М., 1998. - 928 с.
24. Историография истории Древнего Востока / под. ред. В.И. Кузицина. - СПб., 2002. - 303 с.
25. История Востока / под ред. Л.Б. Алаева. - М., 2002. - Т. 1. Восток в древности. - 688 с.
26. История Индии / под ред. К. А. Антоновой. - М., 1973. - 558 с.
27. История политических и правовых учений / под ред. В.С. Нерсесянца. - М., 2004. - 944 с.
28. Косамби Д.Д. Культура и цивилизация Древней Индии / Д.Д. Косамби. - М., 1968. – 226 с.
29. Кудрявцев А.А. Эволюция индийской касты / А.А. Кудрявцев. - М., 1983. - 328 с.
30. Куценков А.А. Социальный индуизм / сост. И. П. Глушкова // Древо индуизма. - М., 1999, - С. 426-452.
31. Невелела С.Л. Мифология древнеиндийского эпоса / С.Л. Невелела. - М., 1975. - 119 с.
32. Пушкаш Н. Некоторые проблемы ведийского общества / Н. Пушкаш // ВДИ. - 1978. - №2. - С. 147-153.

- 33.** Ратхакришнан С. Индийская философия / С. Ратхакришна. - М., 1956. - Т.1. - 760 с.
- 34.** Романов В.Н. Древнеиндийские представления о царе и царстве / В.Н. Романов // ВДИ. - 1978. - №4. - С. 26-34.
- 35.** Романов В. Н. Некоторые особенности этических представлений древних индийцев (по материалам дхармашастр) / В.Н. Романов // ВДИ. - 1980. - №3. - С. 141-167.
- 36.** Синха Н.К., Банерджи А.Ч. История Индии / Н.К. Синха, А.Ч. Банерджи. - М., 1954. - 437 с.
- 37.** Токарев С.А. Религия в истории народов мира / С.А. Токарев. - М., 1986. - 582 с.
- 38.** Шарма Р.Ш. Древнеиндийское общество / Р.Ш. Шарма. - М., 1987. - 632 с.
- 39.** Шохин В.К. Брахманистская философия. Начальный и раннеклассический периоды / В.К. Шохин. - М., 1994. - 355 с.
- 40.** Эдвардс М. Древняя Индия. Быт, религия, культура / М. Эдвардс. - М., 2005. - 224 с.
- 41.** Эрман В.Г. Очерки истории ведийской литературы / В.Г. Эрман. - М., 1980. - 230 с.